

БОРИС АПРИЛОВ

СМЯХ ЗА ДВАМА

/телевизионна новела/

Жилищната кооперация е нова, в един от новоизникналите квартали, стълбището блести от чистота.

Трийсет и пет годишният висок мъж с куфарче се изкачва към своя дом; вече бърка по джобовете си за ключовете. През остъклените пространства на стълбището влиза последната слънчева светлина на пролетната вечер, чуват се далечни и близки шумове – долу сигурно играят деца, гласовете им бликат, удрят.

Мъжът спира пред една от вратите, пъха ключа, отваря, после затваря зад себе си – звуците и шумовете изчезват. Той влиза направо в хола, поставя куфара върху килима и без да сваля шифера си, отваря още няколко врати. Празна е кухнята, празна е спалнята, празна е и детската стая, никой не се вижда в банята. Един спретнат и тих дом, но празен.

Мъжът се връща в хола, съблича шифера си и разтваря прозореца.

Отново нахлуват шумивете, но този път меки, заглушени. Отсреща се е очертал синият масив на планината.

Заглавието на новелата.

Мъжът се приближава до телефона. Набира номер.

– Нина, ти ли си?... Мария да е при теб?

– Няма я... Кога пристигна?

– Токущо влизам.

– Добре дошъл... Чакай те в неделя.

– Успях да избързам... Всичко хубаво. Утре ще ви позвъним.

Натиска вилката с пръст, отпуца я пак и набира нов номер, чака, апаратът дава знак „свободно“, но никой не се обажда. Поставя слушалката.

Бавно преминава в кухнята и едва сега забелязва бележката на масата.

Само, напиши си домашното и вечеряй. Щом се върна, ще ти прегледам тетрадките.

Телефонът звъни. Той се връща в хола и вдига слушалката. Никой не му се обажда, макар че отсрещният апарат е явно отворен.

– Ало! – вика той. – Ало...

Отсрещният апарат затваря. Затваря и той.

Вмъква се в детската стая. Върху малкото ученическо бюро има глобус на земното кълбо и няколко тетрадки. Верен на модата, малчуганът е закачил на стената няколко изрезки от списания, но особено фрапира илюстрираната картичка на голяма котешка глава с панделка. Изрезките представляват някакъв китарен състав, снимката на Адамо и снимката на красив расов кон.

Той се усмихва, завърта глобуса, затваря очи и докосва с пръст една точка от земното кълбо. Върхът на показалеца му сочи Бахамските острови. Небрежно завърта отново глобуса и му обръща гръб.

Излиза в хола, след това някакъв шум привлича вниманието му, позовава го в антрето. Някакъв ключ стърже в ключалката. Ще влезе някой, но кой?... Дали е тя?

Вратата се отваря, вмъква се осемгодишният му син, с чанта в ръка. Детето разширява изненадано очи.

– Татко, върна ли се? – Гласът му е спокоен, без изненада.

– Здравей, Сашко! – Той му отвръща също така спокойно, без излишни родителски вълнения.

Хлапакът затваря вратата. Прави впечатление сравнително спретнатия му външен вид.

ТОЙ. Защо си толкова чист?

САШКО. Какво?

ТОЙ. Много си чистичък. Понякога ми се ще да те видя със замърсено и потно лице, да запраличаш на другите деца.

Двамата тръгват към хола, където Сашко захвърля чантата си, обръща се към баща си.

САШКО /гледа баща си/.

ТОЙ. Защо ме гледаш?

САШКО. Не мога да разбера сериозно ли говориш, че искаш да бъда мръсен?

ТОЙ. Понякога се питам не бягах ли и ти по игрището, не риташ ли топката.

САШКО. Разбира се, че бягам и ритам.

ТОЙ. И винаги оставаш чист, така ли?

САШКО. Винаги отивам и се измивам у някое приятелче.

ТОЙ /извърща се да не забележат усмивката му/. Изглежда, че малко се познаваме...
Страхуваш се от бой, така ли?

САШКО. Не знам защо, предпочитам да ви излъжа.

ТОЙ. Майка ти не се е върнала.

САШКО. Ще се върне.

ТОЙ. Има си хас да не се върне. Нали се връща навреме?

САШКО /след кратка пауза/. Да.

ТОЙ /сякаш да расее мислите си/. Гладен съм. А ти?

САШКО. И аз.

ТОЙ. Какво предпочиташ, да си опържим яйца, или да ядем кебапчета?

САШКО. Кебапчета.

ТОЙ. Но преди това да хвърлим един поглед върху тетрадките, донеси ги.

САШКО. Всички ли?

ТОЙ. Да. Всичко наред ли е?

САШКО. Няма нищо особено.

ТОЙ. С колко ще минеш?

САШКО /повдига рамене/. Не знам.

ТОЙ. Не можеш ли да прецениш?

САШКО. Хич не знам какво мисли учителката. Учителите мислят другояче.

ТОЙ. Така ли?... Къде е слабото ти място?

САШКО. Аритметиката.

ТОЙ. С мен беше същото.

САШКО. Татко, защо учим аритметика?

ТОЙ. Казват, че е необходима навсякъде. /Телефонът извънхва. Той се спуща бързо и вдига слушалката./ Ало?... Не, моля, частен дом... /затваря телефона/

САШКО /сякаш да оправдае майка си/. Ние те очаквахме утре.

ТОЙ /поглежда го проникателно/. Защо ми казваш това?

САШКО. Ами, чакахме те за утре.

ТОЙ. По български език как си?

САШКО. Много ми е лесен.

ТОЙ. И той е важен.

САШКО. Казват, че всичко е важно.

ТОЙ. Като пораснеш, ще разбереш, че всичко е важно. И математиката, и аритметиката. И физиката, и историята... Всичко е важно за изграждането на индивида.

САШКО. Какво е ИНДИВИД?

ТОЙ. Личност. Всеки представлява нещо като индивид.

САШКО. Ясно.

ТОЙ /многозначително/. Имам чувството, че на теб доста неща са ти ясни.

САШКО. Не зная. Някои не са ми много ясни.

ТОЙ. Няма човек, на когото всичко да му е ясно. Все пак, на теб не са ти ясни повече неща, отколкото на мен... Майка ти редовно ли ти оставя бележки?

САШКО. Какви бележки?

ТОЙ. Като тази, на масата. Да си напишеш и да вечеряш?

САШКО. Тя не закъснява толкова често.

ТОЙ. Не питам дали закъснява. Говоря за бележките, които ти оставя.

САШКО. Все едно. Ти искаш да ме питаш дали закъснява всеки ден.

ТОЙ /гледа го леко изненадано/.

САШКО /поглежда го право в очите/. Напоследък между вас става нещо.

ТОЙ /сепнато/. Какво става?

САШКО. Много ме разпитвате. Ти за нея, тя за теб. Ако имате да се питате нещо, питайте се направо.

ТОЙ /след пауза, в която е замислен/. Значи напоследък между нас става нещо?

САШКО. Ами то е лесно да се разбере.

ТОЙ. Лъжеш се. Нищо не става.

САШКО. Тогава не ме разпитвай.

ТОЙ. Че кой те разпитва?... Сашко, да зарежем тоя разговор. Облечи си нещо. Ще ядем кебепчета и ще се качим на виенското колело.

САШКО. Какво да си облека?

ТОЙ. Нещо по-прилично.

САШКО. Само мама знае къде са нещата ми...

ТОЙ. Намери си едно палтенце. Не обичаш ли кебапчета?

САШКО /тръгва/. Обичам и кебепчета и Виенското колело. /излиза към стаята си/
Той сядва и пали цигара. Замислен е, няма вид на човек, който държи да се вози на виенско колело.

САШКО /връща се, облякъл палтенце/. Нали това?

ТОЙ. Видя ли как се промени... Ела! /вади гребен и сресва косата му/

САШКО. Татко, да си оставя ли бакембарди?

ТОЙ /усмихнат/. Остави си.

САШКО. Да, ама не ми растат.

ТОЙ. Там е работата...

САШКО. Кога ще започна да се бръсна?

ТОЙ. Ако искаш – от утре.

САШКО /смее се/.

ТОЙ. Защо се смееш?

САШКО. Защото нямам брада.

ТОЙ. Това не ти пречи да се бръснеш.

САШКО. Много те обичам, когато правиш смях. Само че не правиш толкоз често.

ТОЙ. Много зает съм. Не виждаш ли каква работа имам?

САШКО. Това не ми харесва у вас, възрастните. Много ходите на работа. Когато порасна, няма да ходя на работа.

ТОЙ. Порастни, пък после лесно.

САШКО. Досега все си повтарял, че никога не е лесно, че винаги е трудно. Вие, възрастните, говорите каквото ви хрумне.

ТОЙ. Стани възрастен и говори каквото си щеш.

САШКО. Защо само възрастните? Нали всички сме хора?

ТОЙ. Децата не са хора, а деца.

САШКО. Ново двайсет! Винаги съм смятал, че и децата сме хора, но малки.

ТОЙ /завършил със сресването/. Вече си готов.

САШКО. Ще тръгваме ли?

ТОЙ /неубедено/. Много ли ти се излиза?

САШКО. Понеже ме покани...

ТОЙ. Поканих те, разбира се.

САШКО. Най-добре да ѝ оставим бележка.

ТОЙ /сепнато/. Какво?

САШКО. Да оставим на мама бележка. Ще ни намери в кебапчийницата или на люлките.

ТОЙ /изумено/. Как ти хрумна това?

САШКО. За бележката ли?

ТОЙ. Кое те накара да предложиш?

САШКО. Искях да бъдем тримата.

ТОЙ. Не, ти си имаш нещо наум... Ти, може би, мислиш, че... Ти може би мислиш някои неща, които не са за твоя малък мозък.

САШКО. Гладен съм.

ТОЙ. На обяд не яде ли?

САШКО. Ядох.

ТОЙ. Какво яде?

САШКО. Най-омразното нещо.

ТОЙ. Какво не ти е омразно?

САШКО. Кебапчета.

ТОЙ /усмихва се/. Не си толкоз оригинален.

САШКО. Татко, разбираш ли от футбол?

ТОЙ. Може би повече от теб.

САШКО. Тогава кажи ми кога съдията свири двойно фрики?

ТОЙ /затруднен/. Двойно фрики?... Какво беше двойно фрики? /Сашко се смее./ Чакай, знаех го... Ей сега ще си спомня.

САШКО. Не можеш.

ТОЙ /уверено/. Ще видиш.

САШКО /примира от смях/.

ТОЙ. Защо се смееш?

САШКО. Защото няма такава.

ТОЙ. Двойно фрики ли?

САШКО. Да.

ТОЙ. Тогава защо ме питаш?

САШКО. Да ти премеря акъла.

ТОЙ. Да премериш акъла на баща си?

САШКО. Голяма работа! Веднага се обиди!

ТОЙ. Преди всичко не се казва акъл, а ум.

САШКО. Да му турим пепел.

ТОЙ /сепнато/. Какво?

САШКО. Да зарежем, викам, тоя въпрос... Татко, вие отколко години сте женени?

ТОЙ. Почти осем години.

САШКО. Значи вашият брак е на същата възраст както моята.

ТОЙ. Е, да... Почти.

САШКО. Тури му пепел.

ТОЙ. Къде си научил този израз?

САШКО. Не е израз, а лаф.

ТОЙ. Какво?

САШКО. А бе, татко, много започна да се сепваш!...

ТОЙ. Изглежда, че сме ти отпуснали верижката.

САШКО. Каква верижка?

ТОЙ. С която те държим вързан за доброто възпитание и дома.

САШКО. Всички хора ли си имат верижки?

ТОЙ. Някои трябва да имат... От кого си научил този израз „тури му пепел“? В нашия дом не го употребяваме.

САШКО. Лафове те си ги разменяме в махалата. Аз предлагам лафове от моя дом, другите деца ми предлагат лафове от техните родители. „Тури му пепел“ го научих от Ванчо.

ТОЙ. Кой Ванчо?

САШКО. Дето родителите му се развеждат.

ТОЙ. Така ли? От кога?

САШКО. Вече е минало и второто дело.

ТОЙ. Отде знаеш тия подробности?

САШКО. Ванчо ни съобщава всичко.

ТОЙ /удивено/. Ванчо споделя тия неща с вас?

САШКО. Абсолютно всичко... Развеждат се по вина на баща му. Той не е толкова виновен, но взема вината върху себе си. Имал си някаква мадама. Майка му ще се жени за един консул. Ванчо се радва, защото ще замине за чужбина. Ще ни прати на всички дънки...

ТОЙ. И ти слушаш тия глупости?

САШКО. Защо глупости?... Ванчо казва, че отначало било голяма трагедия.

ТОЙ /настойтелно/. Занимаваш се с тия клюки?

САШКО. Татко, какво ни засяга?... Да си гледаме нашия живот.

ТОЙ. Ти пък откъде знаеш какво е това живот?

САШКО. Животът е нещо сложно... и ... противооо?...

ТОЙ. Противоречиво.

САШКО. Видя ли как знаеш?

ТОЙ. Аз знам, но ти откъде знаеш? Какво знаеш ти за живота?

САШКО. Ох, татко, понякога си много наивен.

ТОЙ. Но сега съм изумен. От тебе.

САШКО. Така ли? Защо?

ТОЙ. Защото вместо да си гледаш детските игри, вместо да се радваш на хубавите детски години, виж с какви работи се занимаваш.

САШКО /убедително/. Ама тези работи ги учим както си играем... Татко!...

ТОЙ. Какво?

САШКО. Наистина ли смяташ, че детските години са най-хубави?

ТОЙ. Това е общоизвестен факт.

САШКО. Ега ти...

ТОЙ /моментално/. Какво?

САШКО. Нищо... Аз пък с нетърпение чакам да порасна и никой да не ми заповяда. Ходиш където шеш, пушиш, гледаш филми за възрастни...

ТОЙ /внезапно/. Сашко?...

САШКО. Какво?

ТОЙ. Пушиш ли?

САШКО. Глупости!...

ТОЙ /сепнато/. Моля?

САШКО /сеца се, че е казал нещо обидно/. Не пуша.

ТОЙ. Никога ли не си пушил?

САШКО. Един път опитах, но се отказах... Това е най-неприятното хоби.

ТОЙ /извън себе си/. Опитвал си да пушиш?

САШКО. Всеки се е опитвал... Ти не си ли опитвал?

ТОЙ /зашлевява му плесница/.

САШКО /слага ръка на бузката си/.

ТОЙ /вади трескаво цигара и пали. Разхожда се насам-натам и пуши. Връща се при него. Поглежда го в очите./ Сашко, извинявай.

САШКО /през насълзени очи/. Тури му... Нищо, татко.

ТОЙ. Ядоса ме.

САШКО. Извинявай.

ТОЙ. Разбери, че и аз имам нерви. По цял ден се трудя, бягам, боря се с живота... Влез ми в положението! Пощади ме!

САШКО. Старая се, татко.

ТОЙ. Стараеш се!... Днес ми поднесе такива изненади... /още по-меко/ Ще ядем ли кебапчета?.

САШКО. Не съм гладен.

ТОЙ. И сега лъжеш!... Умираш за кебапчета.

САШКО. Гладът ми мина.

ТОЙ /ядосано/. Не усложнявай нещата!... Всеки баща може да удари детето си. Не можеш да се оплачеш, че те бия... Можеш ли?

САШКО /бърше сълзите си/. Не.

ТОЙ. Измий се!...

Сашко излиза към кухнята. Той се разхожда, пуши, смачква яростно цигарата си. Сашко се връща.

ТОЙ /оглежда го/. Отново трябва да те среща. /започва да го реше/. Косата ти е хубава, знаеш ли?

САШКО. Имам идеална коса.

ТОЙ. Кой ти каза?

САШКО. Говори се.

ТОЙ /усмихва се/. Много бързо ти мина. Мислех, че ще се обидиш за по-дълго време.

САШКО. Смятах, но се отказах.

ТОЙ. Защо?

САШКО. Защото си изнервен и ти влизам в положението.

ТОЙ. Отде знаеш, че съм изнервен. За какво съм изнервен? /гледа го подозрително/

САШКО /спокойно преодолява смущението си/. Ами, трудиш се, бориш се с живота...

ТОЙ. Иронизираш ли?

САШКО. Не.

ТОЙ. Или имаш нещо друго предвид?

САШКО. Какво друго?

ТОЙ. Де да знам... Слушай, Сашко, отношенията ни попаднаха в мъртва точка. Трябва да се измъкнем от нея. Хайде да опитаме!...

САШКО. Как?

ТОЙ. По правилата на най-простата игра – „Смей се!“ Смей се при всички положения. Ти започваш да се смееш,

САШКО. Как да се смея?

ТОЙ. И аз започвам да се смея, двамата започваме да се смеем, повече, още повече, съвсем... Умираме от смях,... Хайде!... Едно, две, три!... Почвай!...

Сашко разтяга устни в усмивка.

Той разтяга устни в усмивка.

Двамата. Още повече. Още повече. Появява се и шумният смях. Още повече. Още повече. Силен смях. Двамата примират от смях. Единият пада на стола от смях. Другият пада на пода от смях.

Той става от стола, взема шлифера си и все продължава да се смее. Отваря вратата за да излязат. Дава галантно път на сина си, който също примира от смях.

САШКО /внезапно се спира на прага/. Татко, какво може да се купи с петдесет цента?
ТОЙ /става сериозен/. Не знам. От къде имаш центове.
САШКО. Спечелих ги от Ванчо на топчета!...
ТОЙ. Не можеш да ми развалиш настроението.

Отново започва да се смее. Двамата се заливат от смях и излизат. Виждаме затворената зад гърба им врата, чуваме и смехът им.

Оставаме сами в самотния апартамент. Хвърляме погледи на уредбата, на празните столове и на мълчащия телефон. Смехът отвън се отдалечава, ние наблюдаваме мълчащия телефон.

В циферблата му са настанени кошчетата на виенското колело, което се завърта в ритъма на старинна музика и накрая четем имената на създателите

и надписа

К Р А Й.